

Misforståelser om Tsjernobyl

Michael 2011;8:410–2.

Referatet i *Michael Quarterly* nr. 1/11 fra aktørseminaret om Tsjernobyl (1) har en innledning (2) ved redaktørene med enkelte faktiske feil, som trolig beror på misforståelser.

Reisefravær

Redaktørene hevder (s. 5) at forvaltningen var utillatelig sårbar fordi nøkkelpersoner var bortreist, og videre at både statsråd Heløe og helsedirektør Mork var på møte i Verdens helseorganisasjon mens medisinalråd Alvik var på ferie. Morks reisefravær og mine egne fravær, som hans stedfortreder, ble alltid pinlig nøye planlagt og koordinert for å sikre at minst én av oss var til stede. Slik tilstedeværelse betyr ikke å sitte kontinuerlig ved kontorpulten, men også å kunne delta i møter på steder med rimelig kort tilkallingstid. Så også denne gang. Jeg var på ferie fra lørdag 26. april til lørdag 3. mai, nettopp planlagt slik at jeg var tilbake før Morks avreise søndag 4. mai til et par ukers opphold i WHO i Genève (s. 77, 102). Mork var altså til stede den uken undertegnede var på ferie, men deltok likevel sammen med statsråd Heløe i et møte i WHO's regionalkontor i København mandag 28. april, noe som trolig ga opphav til misforståelsen hos redaktørene. Det var forøvrig i løpet av dette møtet de fikk den første informasjonen om mulig radioaktivt utslipp (s. 57) og samme kveld kom de første nyhetssendingene i Norge (s. 119). Det var altså ingen ting på forhånd som tilsa at Mork (eller Heløe) skulle avlyse dette møtet. Et slikt kortvarig møte håndteres normalt av ledere i forvaltningen uten at de oppfattes som «bortreist» når det gjelder å ta fatt i akutte situasjoner.

Redaktørene skriver: «Forvaltningen bør ha lært noe så elementært som at alle ansvarlige må ikke være bortreist på en gang!» Dette er og var også den gang en selvfølge og helt elementært for ledere i forvaltningen. Mork

og jeg la stor vekt på ikke å være bortreist samtidig, noe som heller ikke skjedde i Tsjernobylsituasjonen, og formuleringene i innledningen er uberegtiget kritikk og feilaktig historieskriving.

Kommunikasjonsteknologi

På side 7 kommenterer redaktørene min beskrivelse (s. 33) av postutsendelser fra Staten i brune B-konvolutter. Redaktørene karakteriserer dette som «en allerede den gang høyst antikvert teknologi». Helsedirektoratets postutsendelser skjedde imidlertid slik alle departementer og andre organer i statsforvaltningen hadde fått pålegg om fra sentralt hold, det vil si å bruke B-konvolutter. Helsedirektoratet hadde telefaks, men vi måtte hasteanskaffe telefaks til fylkeslegekontorene (s. 33). Telefaks var ennå ikke tatt i bruk alle steder, jfr at Høst forteller (s. 35) at NGU ikke hadde telefaks. Mobiltelefoni var i tidlig fase. Morks mobiltelefon denne sommeren var, som vanlig da, en stor kasse som var fastmontert i bagasjerommet i bilen hans. Så hva mener redaktørene med «høyst antikvert teknologi»?

Tiltaksgrenser

Redaktørene skriver selv (s. 9) at faregrense og tiltaksgrense ikke er det samme, men klarer ikke å holde orden på begrepene. Lenger ned på siden hevdes feilaktig at myndighetene hevet faregrensen med en faktor på ti. Grensen som ble hevet var ikke en faregrense, men tiltaksgrensen (eller aksjonsgrensen), og endringen gjaldt bare tiltaksgrensen for reinkjøtt. Begrunnelsen framkommer flere steder i deltakernes innlegg (bl.a. s. 97), og ble formidlet til befolkningen på mange måter. Evensen hevder (s. 98) at endringen av tiltaksgrensen for reinkjøtt førte til at det «virkelig glapp i befolkningens tillit». Selv om dette ble motsagt av de som kommenterte spørsmålet (Sørheim, Fremo, Strand) skriver likevel redaktørene (s. 9) at dette var vanskelig å forklare for befolkningen og bidro til alvorlig tillitskrise. Det var andre forhold, flere måneder tidligere, som førte til at befolkningens tillit til vår informasjon sank (bl.a. s. 78).

Bedring av informasjonsberedskap

Redaktørene hevder (s. 11) at rådene fra Hernesutvalget «bare i liten grad var blitt fulgt opp i ettertid». Dette er feil. Både faglig beredskap og informasjonsberedskap ble vesentlig styrket i årene som fulgte etter Tsjernobyl, selv om regjeringen valgte en annen modell enn Hernesutvalgets forslag om kriseinformasjon knyttet til statsministerens kontor. Det er misvisende når redaktørene (s. 18) insinuerer at kriseberedskapen ikke er oppdatert. Det var imidlertid utenfor seminarets ramme for deltakerne å gå nærmere inn på disse tiltakene.

Litteratur

1. Larsen Ø, Evensen SA, Gradmann C red. Tsjernobylulykken 1986 – hvordan reagerte norske myndigheter og fagmiljøer i dagene og månedene etter 26. april 1986? *Michael Quarterly* 2011;8:19-143.
2. Larsen Ø, Evensen SA, Gradmann C. Tsjernobylulykken og Norge – katastrofe eller lærepenge? *Michael Quarterly* 2011;8:5-18.

*Anne Alvik
Hoffsveien 60 B
0377 Oslo
anne.alvik@gmail.com*